

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO
MINISTERIJOS ŠVIETIMO KOKYBĖS IR REGIONINĖS POLITIKOS
DEPARTAMENTAS**

Biudžetinė įstaiga, A. Volano g. 2/7, 01516 Vilnius, tel. (8 5) 219 1225 / 219 1152, el. p. smmin@smm.lt, http://www.smm.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188603091.
Atsisk. sąsk. LT30 7300 0100 0245 7205 „Swedbank“, AB, kodas 73000

PAŽYMA

DĖL VIDURINIO UGDYMO PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO MAŽOSE GIMNAZIJOSE

2019 m. liepos 12 d. Nr. KA1-26
Vilnius

Vykdydami Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos kanclerio 2019 m. balandžio 1 d. potvarkį Nr. P-74 „Dėl darbo grupės sudarymo“ Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento regioninės politikos analizės skyriaus specialistai 2019 m. balandžio–gegužės mėnesiais atliko patikrą 57-iose šalies gimnazijose / skyriuose (sąrašas pridedamas).

Patikros tikslas – Įvertinti mažose gimnazijose įgyvendinamos vidurinio ugdymo programos veiksmingumą.

Patikros aspektai: trejų m. m. statistinė informacija apie vidurinio ugdymo programos mokinių / klasių komplektų pokyčius; paskutinių trejų mokslo metų mokinių mokymosi pokyčiai; paskutinių trejų mokslo metų abiturientų pasiekimai lyginant su savivaldybės teritorijoje esančių mokyklų abiturientų pasiekimų vidurkiais; gimnazijos pasirengimas ir BUP teikiamų galimybių panaudojimas, tenkinant mokinių poreikius; pagalbos mokiniams teikimas; ugdymo proceso ypatumai; pagal vidurinio ugdymo programą mokančių mokytojų kvalifikacija; ugdymo(si) aplinka; atitikimas Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių (toliau – Tinklo kūrimo taisyklės) sąlygas; akreditacijos pažymoje teiktų rekomendacijų įgyvendinimas.

Teisės aktai / dokumentai:

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.
2. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas (toliau – Programų aprašas), patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1309 (pakeitimai: 2016 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. V-325; 2016 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. V-608; 2016 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. V-610).
3. Vidurinio ugdymo programos akreditacijos kriterijai ir jos vykdymo tvarkos aprašas (toliau – Akreditacijos kriterijai), patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. ISAK-171 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. sausio 14 d. įsakymo Nr. V-19 redakcija).

4. 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai (toliau – BUP), patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 2 d. įsakymu Nr. V-442.

5. Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. birželio 29 d. nutarimu Nr. 768 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimo Nr. 376 redakcija). Lietuvos Respublikos 2018 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 682 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. birželio 29 d. nutarimo Nr. 768 „Dėl Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“.

6. Reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašas (toliau – Kvalifikacijos aprašas), patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. V-774 (suvestinė redakcija nuo 2018-09-01).

Siekiant išsiaiškinti kai kuriuos vidurinio ugdymo programos įgyvendinimo aspektus, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija patikros metu organizavo anoniminę tikrinamų gimnazijų / skyrių (toliau – gimnazija) II–IVG klasių mokinių apklausą. Apklausos rezultatų ataskaita pateikiama pažymos priede (norint atidaryti spauskite **Ctrl+**): [Mokinių apklausa](#).

Patikra atlikta 57-iose šalies gimnazijose, iš jų šešiose įteisintas mokymas tautinės mažumos kalba – lenkų, dar vienoje – rusų kalba. Viena gimnazija be vidurinio ugdymo programos, įgyvendinamos kasdieniu organizavimo būdu, įgyvendina ir suaugusiųjų vidurinio ugdymo programą savarankišku mokymosi būdu. Dviejose gimnazijose (mokymo kalba – lenkų kalba) akredituota vidurinio ugdymo programa įgyvendinama pagal bendrus ugdymo planus kartu su šalia esančiomis gimnazijomis, kuriose mokymo kalba – lietuvių kalba.

Trejų m. m. statistinė informacija apie vidurinio ugdymo programos mokinių / klasių komplektų pokyčius. Atitikimas Tinklo kūrimo taisyklių reikalavimus

Mokyklų, vykdančių vidurinio ugdymo programą, kriterijai dėl klasių ir mokinių skaičiaus jose reglamentuoti Tinklo kūrimo taisyklėse. Vienas iš privalomai vykdomų Akreditacijos kriterijų – klasių ir mokinių skaičiaus vidurkio atitikimas Tinklo kūrimo taisyklėse nurodytas sąlygas. Tikrintose mokyklose vertintas Tinklo kūrimo taisyklių 26.9.2, 26.9.3 punktuose nurodytų sąlygų atitikimas, t. y. mokinių skaičiaus vidurkis III–IV klasėse.

Mokinių skaičiaus vidurkis ne mažesnis kaip 15. Tinklo kūrimo taisyklių 26.9.2 punkte reglamentuota, kad kaimo ar miesto gyvenamojoje vietovėje esančioje bendrojoje mokykloje, jeigu ji yra vienintelė vidurinio ugdymo programą vykdanči valstybine ar tautinės mažumos kalba, arba mokykloje, esančioje miesto gyvenamojoje vietovėje, vykdančioje vidurinio ugdymo programą keliomis mokomosiomis kalbomis, jeigu ji yra vienintelė, arba mokykloje, priskirtoje miesto pakraščio mokyklai, taip pat pasienio ruože esančioje mokykloje yra sudaryta ne mažiau kaip po vieną vienuoliktąją ar dvyliktąją klasę, jeigu klasės mokinių, besimokančių pagal vidurinio ugdymo programą, vidurkis yra ne mažesnis kaip 15.

Išanalizavus mokinių kaitą, nustatyta, kad mokinių skaičiaus vidurkis kai kuriose gimnazijose atitinka tik mokslo metų pradžioje (žr. skyriuje Mokinių, nutraukusių mokymąsi gimnazijose, skaičiaus kitimas). Iš 57 tikrintų gimnazijų sąlygą – mokinių skaičiaus vidurkis ne mažiau kaip 15 – turi atitikti 47. Kazlų Rūdos savivaldybės Plutiškių gimnazijoje mokinių skaičiaus vidurkis paskutinius vienus metus atitinka Tinklo kūrimo taisyklių sąlygą – mokinių skaičiaus vidurkis ne mažiau kaip 15 – tik sujungus kasdienio ir suaugusiųjų savarankiško mokymosi formą pasirinkusius mokinius.

Išanalizavus trejų mokslo metų tikrintų gimnazijų mokinių skaičiaus atitikimą Tinklo kūrimo taisyklių 26.9.2 punkte nurodytą sąlygą, nustatyta, kad iš 47 gimnazijų 15 mokinių vidurkis visus trejus mokslo metus buvo 40 proc. gimnazijų, dvejus metus – 30 proc., vienus metus – 17 proc. ir visus trejus paskutinius mokslo metus neatitiko minėtos sąlygos – 13 proc. gimnazijų.

Mokinių skaičiaus vidurkis ne mažesnis kaip 10. Tinklo kūrimo taisyklių 26.9.3 punkte nustatyta, kad kaimo gyvenamojoje vietovėje esančiose dviejose ar trijose mokyklose, vykdančiose vidurinio ugdymo programą skirtingomis mokomosiomis kalbomis, arba kaimo gyvenamojoje vietovėje esančioje vienintelėje mokykloje, vykdančioje vidurinio ugdymo programą keliomis mokomosiomis kalbomis, arba vidurinio ugdymo mokykloje, kurioje ugdoma valstybine arba tautinės mažumos kalba, jeigu ji yra vienintelė savivaldybėje, sudaryta ne mažiau kaip po vieną vienuoliktąją ir dvyliktąją klasę kiekviena klaba, jeigu klasės mokinių, besimokančių pagal vidurinio ugdymo programą, skaičiaus vidurkis yra ne mažiau kaip 10.

Tinklo kūrimo taisyklių 26.9.3 punkte nurodytą sąlygą turi atitikti 10 tikrintų gimnazijų. Išanalizavus trejų mokslo metų mokinių skaičiaus kaitą, darytina išvada, kad visus trejus mokslo metus vidurkis ne mažiau kaip 10 mokinių buvo 40 proc. tikrintų gimnazijų, mokinių skaičiaus vidurkis visus trejus metus yra mažesnis nei 10 mokinių – 30 proc. tikrintų gimnazijų, likusiose gimnazijose vienerius arba dvejus metus mokinių skaičiaus vidurkis atitiko minėtą Tinklo kūrimo taisyklių sąlygą.

Mokinių skaičius klasėje. Tinklo kūrimo taisyklių 1 priede (LRV 2018 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 682) nustatytas mažiausias mokinių skaičius klasėje pagal vidurinio ugdymo programą (gimnazijos III–IV klasėse) – 12 mokinių.

2018–2019 m. m. III klasėse iki 12 mokinių yra 12 (21 proc.) tikrintų gimnazijų ir IV klasėse – 13 (23 proc.) tikrintų gimnazijų.

Mažesnis mokinių skaičius klasėje už Tinklo kūrimo taisyklių 1 priede nustatytą mažiausią mokinių skaičių gali būti tik tais atvejais, kai savivaldybės mokyklos savininkas (dalyvių susirinkimas) (toliau – Mokyklos savininkas) bendrojo ugdymo mokyklai papildomai skiria mokymo lėšų (išskyrus mokymo lėšas, skiriamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto) tiek, kiek jų trūksta iki lėšų sumos, skiriamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto atitinkamai klasei, turinčiai mažiausią mokinių skaičių pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą Mokymo lėšų aprašą.

Kiti atvejai. Dalis savivaldybių Bendrojo ugdymo mokyklų 2016–2020 metų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo, pertvarkymo ir struktūrinių pertvarkymų planų pakeitimuose numatė nekomplektuoti III klasių 2019–2020 m. m. – Panevėžio r. Naujamiesčio gimnazijoje, Kauno Raudondvario gimnazijos Kulautuvos vidurinio ugdymo skyriuje; Ignalinos r. Vidiškių gimnazijos Dūkšto vidurinio ugdymo skyriuje. Varėnos r. savivaldybės taryba, tvirtindama klasių komplektus, yra iškėlusį sąlygą, kad Varėnos r. Valkininkų gimnazijoje III–IV klasėse būtų išlaikytas 24 mokinių skaičius (12-os mokinių vidurkis). Vilkaviškio r. savivaldybės tarybos nustatyta, kad Vilkaviškio r. Gražiškių gimnazijos Bartninkų vidurinio ugdymo skyrius ir Vilkaviškio r. Kybartų Kristijono Donelaičio gimnazijos Virbalio vidurinio ugdymo skyrius gali būti uždaromas, jei vienoje klasėje yra mažiau kaip 12 mokinių.

Rokiškio r. savivaldybės Bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos 2016–2020 metų bendrajame plane numatyta, kad Rokiškio r. Jūžintų Juozo Otto Širvydo pagrindinės mokyklos patalpose komplektuojamos Rokiškio r. Kamajų Antano Strazdo gimnazijos klasės: 2016 m. – IV klasė; 2017 m. – III klasė; 2018 m. – IV klasė. Įstaigų vadovai ir savivaldybės administracijos Švietimo skyrius sudarė trišalę Ugdymo proceso organizavimo sutartį, kurioje numatyta formuoti vidurinio ugdymo programos klasių komplektus esant ne mažiau nei 15 mokinių (esant mažiau nei 15 mokinių, komplektuoti klasę tik su Gimnazijos raštišku pritarimu, užtikrinančiu ugdymo plano įgyvendinimo galimybę pagal individualius mokinių ugdymo planus). Nuo 2019–2020 m. m. Rokiškio r. Jūžintų Juozo Otto Širvydo pagrindinės mokyklos patalpose Rokiškio r. Kamajų Antano Strazdo gimnazijos III–IV klasės nebus sudaromos.

Klasių skaičius gimnazijose.

Tinklo kūrimo taisyklių 28.9.2 ir 26.9.3 punktų sąlygą – sudaryti ne mažiau kaip po vieną vienuoliktąją (gimnazijos III) klasę – atitiko 56 tikrintos gimnazijos, išskyrus Trakų r. Lentvario „Versmės“ gimnaziją, kurioje 2016–2017 m. m. nesudaryta III klasė.

Artimiausios gimnazijos. Patikros metu analizuota, koku atstumu yra artimiausia gimnazija.

Atstumas	Iki 15 km	16–20 km	21–30 km	Virš 30 km
Mokyklų skaičius	22 (38,6 proc.)	21 (36,8 proc.)	9 (15,7 proc.)	5 (8,7proc.)

Pasigendama bendradarbiavimo tarp kaimyninių savivaldybių rengiant Bendrojo ugdymo mokyklų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo, pertvarkymo ir struktūrinių pertvarkymų planus, nes atstumai tarp gretimų savivaldybių gimnazijų yra kur kas mažesni nei iki artimiausios savivaldybės teritorijoje esančios gimnazijos. Pažymėtina, kad tikrintos dvi gimnazijos, kurios yra tose pačiose gyvenamosiose teritorijose kaip ir profesinio mokymo įstaigos, turinčios Gimnazijų skyrius.

Paskutinių trejų mokslo metų mokinių mokymosi pokyčiai

Pažangių mokinių dalies kaita. Patikros metu analizuoti 2015–2016 m. m., 2016–2017 m. m. ir 2017–2018 m. m. mokinių mokymosi pokyčiai. Trisdešimt septyniose (65 proc.) tikrintose gimnazijose pastaruosius trejus mokslo metus visi III–IV klasių mokiniai pasiekė bent patenkinamą pasiekimų lygį, nebuvo mokinių, kurie turėjo nepatenkinamų metinių įvertinimų. Kasmet nepasiekusių patenkinamo mokymosi lygio mokinių buvo keturiose (7 proc.) gimnazijose, o šešiose (10,5 proc.) – dvejus paskutinius mokslo metus. 2017–2018 m. m. nepatenkinamus metinius įvertinimus turėjo dvidešimties (35 proc.) gimnazijų 61 mokiny. Patikros metu pastebėta, kad nors mokiniai ir yra pažangūs, tačiau pagrindinio ir aukštesniojo mokymosi lygių mokinių, besimokančių 7–10 balų įvertinimais, dalis nėra didelė, didžiauma yra patenkinamo lygio, tai lemia išlaikytų valstybinių brandos egzaminų rezultatus (žr. Išlaikytų valstybinių brandos egzaminų dalies kaita ir abiturientų, išlaikiusių 36–100 balų, kaita).

Trejų mokslo metų vidutinis mokinių mokymosi pažangos rodiklis buvo žemesnis nei 90 proc.	Trejų mokslo metų vidutinis mokinių mokymosi pažangos rodiklis buvo ne žemesnis nei 90 proc.	Trejų mokslo metų vidutinis mokinių mokymosi pažangos rodiklis buvo 95–97 proc.	Trejų mokslo metų vidutinis mokinių mokymosi pažangos rodiklis buvo 98–99 proc.
1 (2 proc.)	2 (4 proc.)	9 (16 proc.)	8 (14 proc.)

Paliktų kartoti ugdymo programą mokinių skaičiaus pokyčiai. Penkiose (8,7 proc.) mokyklose per trejus mokslo metus III klasių aštuoni mokiniai buvo palikti kartoti ugdymo programą, trijose tokių mokinių buvo po du, kitose – po vieną.

Mokinių, nutraukusių mokymąsi ir pašalintų gimnazijose, skaičiaus kitimas. Per paskutinius dvejus mokslo metus ir šiais 2018–2019 m. m. iki balandžio 1 d. dvylikoje (21 proc.) tikrintų gimnazijų nė vienas mokiny, besimokęs pagal vidurinio ugdymo programą, nenutraukė mokymosi ar nebuvo pašalintas iš gimnazijos. Keturiasdešimt dviejose (74 proc.) – 121 mokiny (1,7 proc. nuo bendro mokinių skaičiaus) nutraukė mokymąsi, iš jų trijose – pašalinti 22 mokiniai ir dar vienoje gimnazijoje pašalintas 1 mokiny, iš viso pašalinti 23 mokiniai. Iš viso nebetęsia mokslo pagal vidurinio ugdymo programą minėtu laikotarpiu 144 mokiniai (2,1 proc. nuo bendro mokinių skaičiaus). Iš pateiktų duomenų matyti, kad mokinių skaičiaus atitikimas Tinklo kūrimo taisyklių sąlygas daro įtaką mokinių „nubyrėjimui“: mokinių skaičiaus vidurkis per mokslo metus bei jų pabaigoje tampa mažesnis, nei numato Tinklo kūrimo taisyklės. Gimnazijų vadovų teigimu, mokiniai nebetęsia mokslo pagal vidurinio ugdymo programą, nes išvyksta į užsienį ar įsidarbina bei šalinami dėl nelankymo ar nepatenkinamo mokymosi.

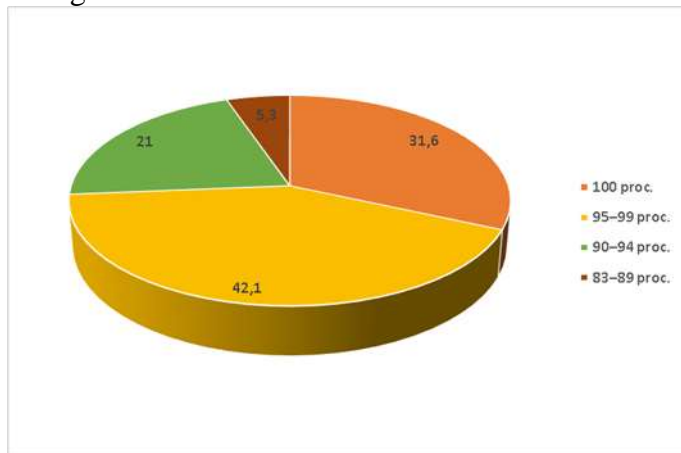
	Mokinių, nutraukusių mokymąsi mokykloje, skaičius (nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. iki 2019 m. balandžio 1 d.)							
	Po 1	Po 2	Po 3	Po 4	Po 5	Po 6	Po 7	Po 8
Gimnazijų sk.	13	9	8	5	2	2	1	2

Kazlų Rūdos savivaldybės Plutiškių gimnazijoje per paskutinius trejus mokslo metus nenutraukė nė vienas III–IV klasių mokinys, besimokantis kasdienio mokymosi forma, tačiau besimokantys suaugusiųjų savarankiško mokymosi forma 4 mokiniai nutraukė mokymąsi ir 16 buvo pašalinta iš gimnazijos, atitinkamai kasmet po 11–13 proc. mokinių nutraukia mokymąsi.

Paskutinių trejų mokslo metų abiturientų pasiekimai lyginant su savivaldybės teritorijoje esančių mokyklų abiturientų pasiekimais vidurkiškai

Igijusių vidurinį išsilavinimą mokinių dalies nuo baigusių vidurinio ugdymo programą kaita. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (toliau – Strategija) kaip vieną iš strategijos įgyvendinimo rodiklių ir siekinių numato, kad 20–24 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis 2022 metais šalyje siektų 90 proc.

1 diagrama

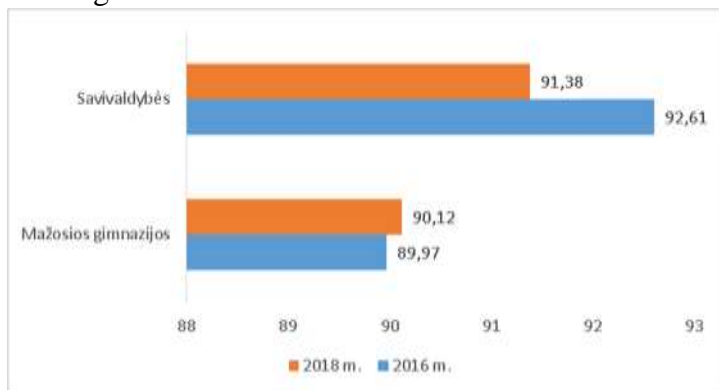
Tikrintų gimnazijų duomenų analizė parodė, kad vidurinį išsilavinimą įgijusių mokinių dalis per paskutinius trejus mokslo metus padidėjo beveik dviem procentiniais punktais (nuo 93,5 proc. 2016 m. iki 95,4 proc. 2018 m.). Tik 5,3 proc. tikrintų gimnazijų vidurinio išsilavinimo įgijimas nesiekia Strategijoje numatytų 90 proc. Beveik trečdalyje (31,6 proc.) vidurinio išsilavinimo įgijimas siekia 100 proc.

Pirmoje diagramoje pateiktas gimnazijų

pasiskirstymas pagal įgijusių vidurinį išsilavinimą mokinių dalį (proc.)

Išlaikytų valstybinių brandos egzaminų dalies kaita.

2 diagrama

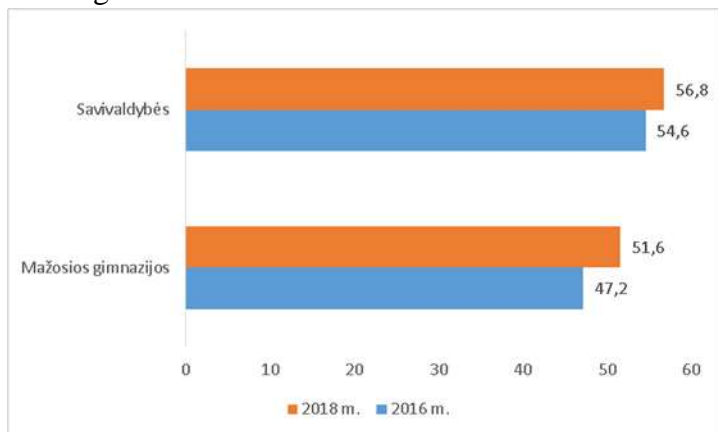

Valstybinių brandos egzaminų (toliau – VBE) išlaikymo vidurkis nuo 2016 m. iki 2018 m. tikrintose gimnazijose nežymiai išaugo (nuo 89,97 proc. iki 90,12 proc.), tačiau nei 2016 m., nei 2018 m. nesiekė tikrintų savivaldybių VBE išlaikymo vidurkio. Antroje diagramoje pateiktas valstybinių brandos egzaminų išlaikymo vidurkis tikrintose savivaldybėse ir gimnazijose.

2016 m. VBE išlaikymo vidurkis aukštesnis negu atitinkamų savivaldybių buvo 21-oje gimnazijoje (36,8 proc.), 2018 m. – 23-ose (40,4 proc.). Šešiose gimnazijose (10,5 proc.) VBE išlaikymo vidurkis per trejus metus išaugo iki 100 proc., daugiausia – Vilniaus r. Lavoriškių Stepono Batoro gimnazijoje (nuo 84,6 proc.); penkiose (8,8 proc.) – nuo 100 proc. sumažėjo, daugiausia – Alytaus r. Krokialaukio Tomo Noraus-Naruševičiaus gimnazijoje (iki 85,1 proc.). Tik vienos iš tikrintų – Vilniaus r. Medininkų šv. Kazimiero gimnazijos abiturientai pasirinkus VBE ir 2016 m., ir 2018 m. išlaikė 100 proc.

2016 m. 7-ose gimnazijose VBE išlaikymo vidurkis nesiekė 80 proc., o 2-ose iš pastarųjų – net 70 proc.: Kauno r. Akademijos Ugnės Karvelis gimnazijos Ežerėlio vidurinio ugdymo skyriuje buvo 68,3 proc., Trakų r. Lentvario „Versmės“ gimnazijoje – 66,7 proc. 2018 m. gimnazijų, kurių VBE išlaikymo vidurkis nesiekė 80 proc., buvo 4-ios. Lyginant su 2016 m., labiausiai išlaikymo rezultatas pablogėjo Vilkaiviškio r. Kybartų Kristijono Donelaičio gimnazijos Virbalio vidurinio ugdymo skyriuje – nuo 97,6 proc. 2016 m. iki 72,8 proc. 2018 m.

3 diagrama.

Trečioje diagramoje pateikti VBE, išlaikytų 36–100 balų, vidurkiai tikrintose gimnazijose ir savivaldybėse.

VBE, išlaikytų 36–100 balų, vidurkis tikrintose gimnazijose nuo 2016 iki 2018 m. išaugo 4,4 procentiniais punktais, tačiau išliko žemesnis negu atitinkamų savivaldybių. 34-iose gimnazijose (59,6 proc.) 36–100 balų išlaikytų VBE dalis išaugo, 20-yje (35,1 proc.) sumažėjo, vienoje (1,8 proc.) išliko tokia pati. Kauno r. Raudondvario gimnazijos Kulautuvos vidurinio ugdymo skyriuje 2016 m. nebuvo IV klasės, o 2018 m. 36–100 balų išlaikytų VBE dalis – 73 proc.; Trakų r. Lentvario „Versmės“ gimnazijoje VBE laikyti tik 2016 m., nė vienas VBE nebuvo įvertintas 36–100 balų.

2016 m. 36–100 balų išlaikytų VBE dalis didžiausia buvo Anykščių Jono Biliūno gimnazijos Kavarsko vidurinio ugdymo skyriuje (70 proc.), tačiau 2018 m. ji sumažėjo daugiau negu perpus – iki 34 proc. 2018 m. 36–100 balų išlaikytų VBE dalis didžiausia buvo Ukmergės r. Taujėnų ir Vilniaus Trakų Vokės gimnazijose – net 79 proc. (2016 m. 67 proc.). Pažymėtina, kad 11-oje gimnazijų 36–100 balų išlaikytų VBE dalis nuo 2016 m. iki 2018 m. išaugo daugiau kaip 20 procentinių punktų, o keturiose gimnazijose ir viename vidurinio ugdymo skyriuje sumažėjo daugiau kaip 20 procentinių punktų.

Apibendrinant galima teigti, kad valstybinių brandos egzaminų išlaikymo rezultatai tikrintose gimnazijose nuo 2016 m. iki 2018 m. šiek tiek pagerėjo.

Gimnazijos pasirengimas ir BUP teikiamų galimybių panaudojimas, tenkinant mokinių poreikius

Ugdymui (formaliajam ir neformaliajam) skiriamų valandų skaičius pagal BUP ir jų naudojimas gimnazijoje (BUP 143 p.).

BUP formaliajam ugdymui yra nustatytas minimalus pamokų skaičius klasei, esant vienai III klasei – 43 valandos per savaitę, mokyklose, kuriose įteisintas mokymas tautinės mažumos kalba – 46 valandos per savaitę. Taip pat nurodyta, kad klasei gali būti skiriama ir daugiau pamokų, atsižvelgiant į mokinių mokymosi poreikius ir neviršijant mokymui skirtų lėšų. Maksimalus pamokų skaičius BUP nurodytas tik tiems atvejams, kai mokykloje yra ne mažiau kaip trys trečių klasių komplektai. Koks gali būti maksimalus pamokų skaičius, esant vienai III klasei, BUP nėra nustatyta.

Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 679, yra nurodytas kiekvienai klasei pagal jos dydį finansuojamų kontaktinių valandų skaičius metams, kuris gali būti naudojamas ugdymo planui įgyvendinti. Vienam komplektui galimas maksimalus valandų skaičius pagal jo dydį yra toks pat ir III, ir IV klasei: iki 20 mokinių – 42 valandos formaliajam ugdymui, 3 valandos neformaliajam; 21 ir daugiau mokinių – 50 valandų formaliajam ugdymui, 3 valandos neformaliajam. Tautinių mažumų ir daugiakalbės aplinkos mokykloms: iki 20 mokinių – 51 valandos formaliajam, 3 neformaliajam; 21 ir daugiau mokinių – 60 valandų formaliajam, 3 neformaliajam.

Analizuojant patikros metu surinktus duomenis matyti, kad situacija gimnazijose skirtinga. 33 proc. (19) tikrintų gimnazijų formaliajam ugdymui 2018–2019 m. m. skyrė daugiau nei nustatytas BUP minimalus pamokų skaičius vienai klasei. Išanalizavus šių gimnazijų ugdymo planus, III ir IV klasės mokinių individualius ugdymo planus, galima teigti, kad yra tenkinami mokinių

formaliojo ugdymosi poreikiai, yra atsižvelgiama į mokinių pasirinkimus, tai yra sudaromos atskiros laikinosios grupės mokytis užsienio kalbų B1 ir B2 lygiais, kitų dalykų kursai, siūlomos ir įgyvendinamos pasirenkamųjų dalykų, dalykų modulių programos. Dalyje gimnazijų trūkstamas lėšas ugdymo planui įgyvendinti skiria savivaldybė.

23 proc. (13) gimnazijų skyrė minimalų BUP nustatytą pamokų skaičių, tai yra skirta tiek, kiek numatyta skirti pagal Bendruosius ugdymo planus. 44 proc. (25) mokyklų formaliajam ugdymui skiria mažiau nei nustatytas minimalus valandų skaičius BUP, taip pažeidžiama BUP nuostata, kad minimalus valandų skaičius esant vienam klasės komplektui yra 43 valandos. Išanalizavus gimnazijų ugdymo planus, individualius vidurinio ugdymo programos mokinių ugdymo planus, matyti, kad didelėje dalyje šių gimnazijų mokinių pasirinkimai yra ribojami. Dalyje gimnazijų, esant mažam mokinių skaičiui, nesudaromos laikinosios grupės įgyvendinti dalykų bendrojo ir išplėstinio kursų programas, neretai mokiniai mokosi tik tikybos ar etikos, užsienio kalbos B1 ir B2 lygiu mokosi kartu, atskirų dalykų išplėstinio ir bendrojo kurso taip pat mokosi kartu, yra gimnazijų, kuriose mokiniai nesimoko kai kurių mokomųjų dalykų (pavyzdžiui, chemijos, menų), pasirenkamųjų dalykų, dalykų modulių. Mažiau skiriama valandų formaliajam ugdymui, nei numatyta BUP, ir ribojami mokinių pasirinkimai Kauno r. Vandžiogalos gimnazijoje, Varėnos r. Valkininkų gimnazijoje, Anykščių Jono Biliūno gimnazijos Kavarsko skyriuje, Vilkaviškio r. Gražiškių gimnazijos Bartninkų vidurinio ugdymo skyriuje, Vilkaviškio r. Kybartų Kristijono Donelaičio gimnazijos Virbalio vidurinio ugdymo skyriuje, Ignalinos r. Vidiškių gimnazijos Dūkšto vidurinio ugdymo skyriuje, Molėtų r. Giedraičių Antano Jaroševičiaus gimnazijoje, Pakruojo r. Žeimelio gimnazijoje.

Dėl mažo mokinių skaičiaus klasėse nesant galimybių sudaryti atskiras laikinąsias grupes bei dėl lėšų trūkumo Anykščių Jono Biliūno gimnazijos Kavarsko skyriuje ir Ukmergės r. Taujėnų gimnazijoje dalis formaliojo ugdymo pamokų naudojamos bendroms III–IV klasių laikinosioms grupėms sudaryti.

BUP nustatytas valandų skaičius III–IV klasėms neformaliajam vaikų švietimui – 6 valandos dvejiems metams. Pagal BUP priklausančių valandų panaudojimas yra vienas iš rodiklių, įrodančių mokyklos galimybes tenkinti individualius mokinių poreikius. Patikros metu nustatyta, kad visas valandas neformaliajam vaikų švietimui naudoja 33,3 proc. gimnazijų (19). Kita dalis – 66,7 proc. neišnaudoja galimų naudoti neformaliojo vaikų švietimo valandų, iš jų trys (8,6 proc.) Prienų r. Stakliškių, Plungės r. Kulių ir Šalčininkų r. Baltosios Vokės Elizos Ožeškovos gimnazijos neformaliajam švietimui nepanaudojo nei vienos valandos. Analizuojant neformaliojo vaikų švietimo valandų panaudojimą pagal veiklas, nustatyta, kad didžioji dalis valandų skirta sportiniam (36 proc.) ir meniniam (35 proc.) ugdymui, moksliniam ugdymui – 8 proc., kita veikla (pilietinis ugdymas, kraštotyra, praktinis vairavimas, jaunimo organizacija, muziejaininkai, ugdymas karjerai, kt.) – 21 proc.

Minimalaus privalomų, privalomai ir laisvai pasirenkamų dalykų skaičiaus mokinio individualiame plane ir savaitinio pamokų skaičiaus kiekvienam mokiniui atitikimas pagal BUP 136 p.

94,7 proc. tikrintų gimnazijų užtikrina, kad minimalus privalomų, privalomai ir laisvai pasirenkamų dalykų skaičius mokinio individualiame plane būtų ne mažesnis nei 8, minimalus pamokų skaičius per savaitę – 28, o mokiniams, besimokantiems tautinės mažumos kalba, minimalus pamokų skaičius – 31,5 savaitinės pamokos. Esant didesniai pamokų skaičiui per savaitę, laikomasi Higienos normoje numatyto pamokų skaičiaus per dieną: turi ne daugiau kaip 7 pamokas per dieną. Trijose gimnazijose nustatyta BUP 136 p. ar Higienos normos nesilaikymo atvejų. Telšių r. Varnių gimnazijoje visų mokinių krūvis (dalykų skaičius ir bendras savaitinių valandų skaičius) atitinka BUP 136 p. reikalavimus, bet 4 IV klasės mokiniai šiais mokslo metais penktadieniais turi 8 pamokas. 2017–2018 m. m. viena mokinė turėjo 0,5 valandos didesnę savaitinį valandų krūvį nei 35 valandos. Tauragės r. Žygaičių gimnazijoje mokiniai kasmet renkasi 10–13 dalykų. Pamokų skaičius individualiuose ugdymo planuose svyruoja nuo 28 iki 32 pamokų, tačiau yra mokinių, kurie pasirinkę kai kuriuos dalykus mokytis išplėstinio kursu, bet jiems sudarytos sąlygos lankyti tik dalykų bendrajam kursui skirtą pamokų skaičių, todėl vienam III kl. mokiniui ir dviem IV kl. mokiniams minimalus pamokų skaičius per savaitę nesiekia 28 pamokų. Trakų r. Paluknio Longino Komolovskio

gimnazijoje visi mokiniai mokosi daugiau nei 8 dalykų, tačiau 4 mokiniai, kurie mokosi tautinės mažumos kalba, turi mažiau nei 31,5 pamokos per savaitę.

Būdų pasirinkimai įgyvendinant dalykų bendrojo ir išplėstinio kursų programas (BUP 138 p.).

BUP 138 p. nustatyta, kad mokykla, kurioje yra viena III klasė arba viena IV klasė, pagal turimas mokymo lėšas pasirenka tinkamiausią būdą įgyvendinti dalykų bendrojo ir išplėstinio kurso programas ir užtikrinti mokymo kokybę. Rekomenduojama lietuvių kalbai ir literatūrai, matematikai mokyti sudaryti atskiras laikinas grupes, atsižvelgiant į mokinių pasirinktą bendrojo ar išplėstinio kurso programą, o užsienio kalbos – į kalbos mokėjimo lygį.

Patikros metu nustatyta, kad gimnazijos yra pasirinkusios skirtingus būdus įgyvendinti lietuvių kalbos ir literatūros bei matematikos bendrojo ir išplėstinio kurso programas bei organizuoti užsienio kalbų mokymą.

Dalis gimnazijų, kaip rekomenduojama BUP, sudarė atskiras grupes mokyti lietuvių kalbos ir literatūros (17,5 proc. gimnazijų) ir matematikos (40 proc. gimnazijų) pagal išplėstinio ir bendrojo kurso programas. Vien tik išplėstinio kursu lietuvių kalbos ir literatūros mokėsi 59,7 proc. gimnazijų mokinių, o matematikos – 21 proc. Likusi dalis gimnazijų šių dalykų skirtingų kursų mokymą organizavo tose pačiose grupėse, tik išplėstinio kurso mokiniams buvo skirta daugiau pamokų.

Vidurinio ugdymo bendrosiose programose (užsienio kalbos) nustatyta, kad vidurinio ugdymo programos mokiniai gali siekti atitinkamo kalbos mokėjimo lygio tęsdami užsienio kalbos mokymąsi. Kalbos mokymosi kurso pasirinkimas siejamas su mokinio pasiekimais baigus pagrindinio ugdymo programą, jo galimybėmis ir kalbos mokymosi poreikiais. Mokiniai renkasi mokyti užsienio kalbą kursu, orientuotu į kalbos mokėjimo lygius pagal Europos Tarybos siūlomą kalbos mokėjimo lygių skalę.

Visose gimnazijose buvo siūloma ir pasirinkta mokyti anglų k., 67 proc. tikrintų gimnazijų – rusų k., 14 proc. – vokiečių k., 4 proc. – prancūzų.

23 proc. gimnazijų anglų k. mokymą organizavo skirtingose grupėse pagal užsienio kalbos mokėjimo lygį. 37 proc. gimnazijų mokinių mokėsi grupėse, kuriose anglų k. lygis buvo tik B1 arba tik B2. 39 proc. gimnazijų organizavo skirtingų anglų k. lygių mokymą tose pačiose grupėse (arba dalis mokinių mokėsi minėtose mišriose grupėse, dalis – atskirose). 2 proc. gimnazijų III ir IV kl. mokiniai anglų k. mokėsi kartu.

67 proc. tikrintų gimnazijų nebuvo sudaryta grupių, skirtų mokyti skirtingais rusų k. lygiais, mokiniai rusų k. mokėsi tik pagal vieną užsienio kalbos lygį. Skirtingas grupes sudarė 4 proc. gimnazijų, mišrias grupes, kur mokosi skirtingų užsienio kalbos lygių, – 11 proc., savarankiškai mokėsi 11 proc., III ir IV kl. mokiniai rusų k. mokėsi kartu 7 proc. gimnazijų.

Panašiai yra organizuojamas vokiečių ir prancūzų kalbų mokymas. Didžiojoje dalyje gimnazijų mokiniai mokosi vokiečių k. tik pagal vieną užsienio kalbos lygį. Ketvirtadalyje gimnazijų mokiniai mokėsi savarankiškai, 13 proc. – III ir IV kl. mokiniai mokėsi kartu. Prancūzų kalbos mokiniai mokėsi tik pagal vieną užsienio kalbos lygį arba III ir IV kl. mokiniai kartu.

Gimtosios lenkų kalbos mokymas organizuotas 6 tikrintose gimnazijose, gimtosios rusų – vienoje gimnazijoje. Atskiros grupės išplėstiniam ir bendrajam gimtosios lenkų kalbos mokymui sudarytos vienoje gimnazijoje, vienoje gimnazijoje sudaryta mišri išplėstinio ir bendrojo kurso grupė (III kl.) ir atskira bendrojo kurso grupė (IV kl.). Kitose gimnazijose mokiniai mokėsi atskirose grupėse tik bendruoju kursu. Gimtosios rusų kalbos visi III kl. mokiniai mokėsi išplėstinio kursu, IV kl. – bendruoju.

Mokiniams teikiamų pasirinkimų įgyvendinimas: užsienio kalbų, meninio ugdymo, technologijų, kūno kultūros, minėtų dalykų kursų (bendrasis, išplėstinis bei užsienio kalbų kursas, orientuotas į B1 ar B2 mokėjimo lygį) pasiūla.

Vadovaujantis Programų aprašo nuostatomis (27–31 p.), vidurinio ugdymo programoje mokiniams turi būti sudaromos plačios turinio pasirinkimo galimybės. Programų apraše nustatyta, kokių dalykų mokyns, besimokantis pagal vidurinio ugdymo programą, privalo mokyti, o mokykla privalo pasiūlyti.

Remiantis mokiniams teikiamų pasirinkimų analizės duomenimis, galima teigti, kad didžiosios dalies tikrintų gimnazijų teikiama pasiūla mokiniams pakankama, tačiau neretai mažas mokinių skaičius riboja mokinių galimybes rinktis įvairesnių programų ar jų kursų.

Programų aprašo 30¹ p. nustatyta, kad mokinys pagal vidurinio ugdymo programą privalo mokytis užsienio kalbos. 54,4 proc. tikrintų gimnazijų 2017–2018 m. m. ir 2018–2019 m. m. siūlė mokiniams po tris užsienio kalbas. Dažniausiai siūlomos: anglų k., rusų k., vokiečių k. 12 proc. (7 iš 57) gimnazijų siūlė ir prancūzų kalbą. 38,6 proc. gimnazijų pasiūloje buvo dvi kalbos. 82 proc. šių mokyklų siūlė anglų ir rusų kalbas. Tik vieną kalbą mokiniams siūlė Akmenės r. Papilės Simono Daukanto ir Trakų r. Paluknio Longino Komolovskio gimnazijos.

Programų aprašo 30¹ p. nurodyta, kad mokiniai privalo mokytis vieną dalyką iš meninio ugdymo srities arba pasirinkti vieną kryptį iš technologijų programos, arba integruotą menų ir technologijų kursą. Analizuojant tikrintų gimnazijų dvejų pastarųjų mokslo metų pasiūlą, nustatyta, kad visos gimnazijos siūlė dalykų iš meninio ugdymo krypties. Situacija gimnazijose skirtinga, buvo pasiūlyta nuo vieno (5,3 proc. mokyklų) iki penkių dalykų (1,8 proc. mokyklų). Reikėtų pastebėti, kad gimnazijoje (Prienu r. Veiverių Tomo Žilinsko gimnazija), kuri siūlė 5 meninio ugdymo srities dalykus, III kl. mokiniai nepasirinko nė vienos programos, IV kl. mokiniai yra pasirinkę ir mokosi vieno meninio ugdymo srities dalyko – grafinio dizaino. Šalčininkų r. Turgelių Povilo Ksavero Bžostovskio gimnazijoje, Vilniaus r. Medininkų šv. Kazimiero gimnazijoje, Kazlų Rūdos sav. Plutiškių gimnazijoje meninio ugdymo srities dalykų pasiūla yra, tačiau mokiniai nesimoko šios srities dalykų. Didžiojoje dalyje, t. y. 47,3 proc. gimnazijų pastaraisiais metais buvo siūlyta po du meninio ugdymo srities dalykus, po tris dalykus – 36,8 proc. mokyklų. Po keturis dalykus siūlė 8,8 proc. gimnazijų. Dažniausiai siūlomi muzikos, dailės, šokio, teatro, fotografijos, rečiau – filmų kūrimo, grafinio dizaino dalykai, integruotas menų ir technologijų kursas.

Išanalizavus situaciją dėl technologijų ugdymo srities dalykų pasiūlos, nustatyta, kad 94,7 proc. gimnazijų 2017–2018 m. m. ir 2018–2019 m. m. pasiūloje teikė technologijų ugdymo srities dalykus. Trys (5,3 proc.) mokyklos (Neringos gimnazija, Trakų r. Paluknio Longino Komolovskio gimnazija, Kauno r. Akademijos Ugnės Karvelis gimnazijos Ežerėlio skyrius) technologijų ugdymo srities dalykų nesiūlė. 61,4 proc. tikrintų gimnazijų pasiūloje teikė 2 technologijų ugdymo srities dalykus, 12,3 proc. – 3, 10,5 proc. – 4, 1,8 proc. – 5, 8,8 proc. – 1 dalyką. Dažniausiai siūlomi technologijos krypties dalykai: „Turizmas ir mityba“, „Tekstilė ir apranga“, „Verslas, vadyba ir mažmeninė prekyba“, „Statyba ir medžio apdirbimas“. Pasiūlytos kitos technologijų kryptys: „Medžio technologijos“, „Dailioji tekstilė“, „Dailieji medžio darbai“, „Modeliavimas“, „Maisto technologijos“, „Lengvųjų automobilių techninė priežiūra“ ir kt. 26,3 proc. gimnazijų abiejų arba vienos klasės mokiniai nėra pasirinkę technologijų ugdymo srities dalyko. Kitose gimnazijose vienos klasės mokiniai yra pasirinkę ir sudarytos sąlygos mokytis vieną – du dalykus.

Vadovaujantis Programų aprašo 30¹ p., mokinys pagal vidurinio ugdymo programą privalo mokytis kūno kultūros arba pasirinktos sporto šakos. Visose gimnazijose pasiūloje buvo pateikta nuo 1 iki 4 dalykų: siūlyta bendroji kūno kultūra ir sporto šakos. Vieną dalyką siūlo 8,8 proc. gimnazijų, du – 24,6 proc., tris – 31,6 proc., keturis – 30 proc., penkis – 5,3 proc. Iš sporto šakų dažniausiai siūlomos: krepšinis, tinklinis, aerobika, lengvoji atletika, atletinė gimnastika, stalo tenisas, futbolas, rečiau – jėgos ugdymo, sportinio šokio, kt. Remiantis patikros metu surinktų duomenų analize galima teigti, kad didžiojoje dalyje gimnazijų kūno kultūros ugdymo srities dalykų pasiūla yra pakankama, tačiau dėl mažo mokinių skaičiaus ir lėšų trūkumo iškyla problemų ją įgyvendinant. Pvz., Plungės r. Kulių gimnazijoje sporto šakų mokymasis (dvi valandos) vykdomas per neformalųjį ugdymą. Tačiau gimnazija yra priėmusi sprendimą III–IV klasėms valandų neformaliajam švietimui neskirti. Nuspręsta III ir IV kl. mokinių pasirinktų sporto šakų (krepšinio ir tinklinio) mokymą integruoti į krepšinio ir tinklinio būrelių programas, kurioms įgyvendinti skirta iš žemesnių klasių mokinių valandų. Taip gimnazija nesudaro mokiniams galimybės mokytis pasirinktos sporto šakos kartu su bendraamžiais.

73,7 proc. gimnazijų įgyvendina vieną kūno kultūros ugdymo srities dalyką (bendrąją kūno kultūrą), 10,5 proc. gimnazijų – viena vidurinio ugdymo programos klasė mokosi vieno dalyko, kita – du, 14 proc. – po du dalykus, 1,8 proc. – tris.

Mokinio mokymosi poreikius atliepančių pasirenkamųjų dalykų, dalykų modulių, profesinio mokymo programų modulių pasiūla (BUP 135.1 p.; 135.3 p.; Programų aprašo 28 p.).

BUP 135.1 p. nustatyta, kad vidurinio ugdymo programoje mokykla siūlo mokiniui jo mokymosi poreikius atliepančius pasirenkamus dalykus, dalykų modulius, profesinio mokymo programų modulius. Taip pat BUP 135.2 p. įpareigoja mokyklą siūlyti mokiniui rinktis dalykus ar modulius, kurių turinys siejamas su šalies saugumu ir krašto gynyba.

Be ugdymo plano dalykų, kurie nėra privalomi mokiniams (informacinių technologijų bendruoju ir išplėstiniu kursu, užsienio kalbų A1, A2 lygiu), 91 proc. gimnazijų 2017–2018 m. m. ir 2018–2019 m. m. siūlė pasirenkamuosius dalykus. Pasirenkamųjų dalykų tikrintose gimnazijose pasiūla įvairi, buvo siūloma nuo 1 iki 8 dalykų. Dažniausiai siūlomi pasirenkamieji dalykai: braižyba, psichologija, ekonomikos pagrindai, ekonomika ir verslumas, karjeros planavimas, kiek rečiau: krašto gynyba, geopolitika, teisės pagrindai, etnokultūra, ekologija, automobilizmas, kt. 75 proc. tikrintų gimnazijų pasirenkamieji dalykai yra įgyvendinami. Likusioje dalyje gimnazijų mokiniai nesirenka pasirenkamųjų dalykų arba nesusidaro laikinosios grupės (privalomas mokinių skaičius – 5–7 mokiniai). Daugiausiai pasirenkamųjų dalykų (3–4) įgyvendinama Šilutės pirmosios gimnazijos Kintų vidurinio ugdymo skyriuje, Šilutės r. Vainuto gimnazijoje. Tačiau Šilutės pirmosios gimnazijos Kintų vidurinio ugdymo skyriuje nesant ekonomikos mokytojo, penki IV klasės mokiniai šio pasirinkto dalyko mokosi savarankiškai (pagal Šilutės pirmosios gimnazijos direktoriaus įsakymu patvirtintą grafiką kartą per mėnesį mokinius konsultuoja mokytojas, atvykstantis į Kintų vidurinio ugdymo skyrių iš Šilutės pirmosios Gimnazijos).

Visose lankytose gimnazijose buvo siūloma dalykų programas papildančių modulių, skirtų žinioms gilinti, gebėjimams tobulinti, profesinei karjerai pasirengti. Dalykų modulių gimnazijose buvo siūloma taip pat skirtingai – nuo 2 (Ignalinos r. Dūkšto gimnazija, Kauno r. Akademijos Ugnės Karvelis gimnazijoje Ežerėlio skyrius, Pakruojo r. Žeimelio gimnazija) iki 13 (Šalčininkų r. Dieveniškų Adomo Mickevičiaus gimnazija). Dažniausiai siūlomi lietuvių k. ir literatūros, matematikos, anglų k., istorijos, biologijos dalykų moduliai, skirti žinioms gilinti ar gebėjimams tobulinti. Mokiniai dažniausiai renkasi modulį to dalyko, kurio egzaminą planuoja laikyti. Tačiau dalyje gimnazijų, analizuojant dalykų modulių įgyvendinimą, matyti, kad mokinių pasirinkimai mokytis yra tradiciniai, labiau orientuoti į gimnazijos galimybes, o ne į mokinio individualius poreikius pagal jų gebėjimus. Yra gimnazijų, kuriose nėra įgyvendinamos dalykų modulių programos, III ar IV kl. mokiniai nėra pasirinkę nė vieno dalyko modulio (pvz., Kauno r. Raudondvario gimnazijos Kulautuvos vidurinio ugdymo skyriuje, Kauno r. Neveronių gimnazijoje, Raseinių r. Šiluvos gimnazijoje, Kauno r. Vandžiolgalos gimnazijoje, Trakų r. Onušio gimnazijoje).

Pagalbos mokantis mokiniams teikimas

Individualaus ugdymo svarbą pabrėžia visi švietimo strateginiai dokumentai. Programų aprašo 54 p., 55 p. apibrėžtos nuostatos dėl individualaus ugdymo plano (toliau – IUP) susidarymo, įvardyta pagalba susidarant IUP ir kt. Apklaustos, kurioje dalyvavo II–IV kl. mokiniai, duomenimis, IUP III–IV kl. mokiniams padėjo sudaryti klasės auklėtojas (kuratorius) – 54 proc., direktoriaus pavaduotojas ugdymui – 42 proc., tėvai – 34 proc., karjeros konsultantas – 18 proc. ir kt., 14 proc. apklaustųjų niekas nepadėjo. Ugdymo proceso organizavimas aptartas ankstesniuose skyriuose.

Paprastai II klasių mokiniai su klasės vadovais, švietimo pagalbos specialistais, dalykų mokytojais, tėvais išsiaiškina mokymosi poreikius, pristatomos vidurinio ugdymo programos turinio pasirinkimo galimybės, mokytojai pristato parengtas pasirenkamųjų dalykų ir dalykų modulių, neformaliojo švietimo programas.

Gimnazija turi teikti mokymosi pagalbą kiekvienam mokiniui, kuriam ji reikalinga. II–IV klasių mokinių apklaustos duomenimis, dauguma (92,3 proc.) apklaustųjų teigia, kad yra galimybė gauti pagalbą gimnazijoje dėl ligos ar kitų priežasčių praleidus dalį pamokų, kai kontrolinis darbas ar kitos užduotys įvertinamos nepatenkinamai, gavus kelis iš eilės nepatenkinamus dalyko įvertinimus. Tikrintos gimnazijos derina ir dažniausiai taiko šiuos mokymosi pagalbos mokiniui būdus: grįžtamąjį ryšį, t. y. pagalbą mokantis mokytojas teikia pamokų metu (81,9 proc.), trumpalaikes konsultacijas (61 proc.), pačių mokinių pagalbą kitiems mokiniams (52,4 proc.), ilgalaiques konsultacijas (49,5

proc.). Apklausos duomenimis, teikiamos pagalbos veiksmingumas įvertintas 7,9 balo, tačiau kad mokantis reikalinga ir korepetitoriaus pagalba, teigia 35 proc. (II kl.), 26 proc. (III kl.) ir 35 proc. (IV kl.) mokinių.

Mokiniams teikiamos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos. Programų aprašo 58 p. teigiama, kad vidurinio ugdymo programoje dirbantys mokytojai, švietimo pagalbos ir kiti specialistai, karjeros konsultantai padeda mokiniams pasirinkti mokymosi kelią. Mokinių apklausoje teiginį „mokyklos siūlomas IUP atitinka mokinių lūkesčius dėl ateities karjeros“ III–IV kl. mokiniai įvertino 7,9 balo. Patikros metu nustatyta, kad nors ir ne visose gimnazijose dirba karjeros konsultantas, ieškoma būdų, kad mokinių profesinis ugdymas vyktų kryptingai: karjeros ugdymas integruojamas į mokomuosius dalykus, pvz., į biologiją, etiką ir kt., organizuojami susitikimai su įvairių profesijų atstovais, lankomi universitetų, kolegijų ir kt. institucijų renginiai, Karjeros mugės. Dalis gimnazijų siūlo ugdymo karjerai modulius, neformaliojo švietimo ugdymo karjerai būrelius, vykdo projektus, kurių veikla orientuota į profesijų pažinimą. Kai kurios gimnazijos skatina mokinius rinkti savo kompetencijų vertinimo aplanką, dalyvauti vertinant savo individualią pažangą, susidaryti asmeninės pažangos planą, daromą pažangą reguliariai aptarti su klasės auklėtoju, dalykų mokytojais, tėvais.

Pagal vidurinio ugdymo programą dirbantys mokytojai

Dalykų mokytojai yra mokomųjų dalykų specialistai (ar jiems prilyginti). Mokytojai, dirbantys pagal bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo programas, turi būti įgiję Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme ir Kvalifikacijos apraše nustatytą išsilavinimą ir kvalifikaciją.

Švietimo įstatymo 48 straipsnyje nustatyta, kad dirbti mokytoju pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo programas, gali asmuo, įgijęs aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 m., ar specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 m.) išsilavinimą ir turintis pedagogo kvalifikaciją. Kvalifikacijos aprašo 11 dalyje nurodyta, kad atitinkamas vidurinio ugdymo programų dalykų programas gali vykdyti asmenys, įgiję išsilavinimą / specialybę ar baigę studijų programą, nurodytą 1 ir 2 Aprašo prieduose. Patikros metu nustatyta, kad ne visi mokytojai, dirbantys pagal vidurinio ugdymo programas, yra to dalyko, kurio moko, specialistai, nors mokytojo profesionalumo, kaip svarbiausio mokyklos pažangos veiksnio, aktualumas pabrėžiamas visuose švietimo strateginiuose dokumentuose. 10 (18 proc.) gimnazijų mokomuosius dalykus: etikos, kūno kultūros, dailės, vokiečių kalbos, geografijos, fizikos moko nespecialistai.

Mokytojų, dirbančių pagrindiniame darbe, dalis. 57 tikrintose gimnazijose įgyvendinant vidurinio ugdymo programą iš viso dirba 949 mokytojai. 51 (89 proc.) gimnazijoje beveik ketvirtadalis mokytojų dirba nepagrindiniame darbe. Nustatyta, kad 12 proc. gimnazijų, beveik visi mokytojai turi pamokų kitose mokyklose (įsidarbinę nepagrindiniame darbe).

Mokytojų trūkumas. Tikrintose gimnazijose ryškus mokytojų trūkumas. Labiausiai trūksta etikos, atskirais atvejais – tikybos, dailės, užsienio kalbų (anglų k., vokiečių k.), lietuvių kalbos ir literatūros, istorijos, geografijos, technologijų, kūno kultūros, matematikos mokytojų. Pastebėta, kad šiek tiek daugėja mokytojų, įgijusių gretutinių specialybių.

Ugdymo(si) aplinka

Gimnazijos aprūpinimas laboratorine ir technologine įranga (Programų aprašo 68 p., 69 p.). Mokymui(si) naudojamos skaitmeninės technologijos ir skaitmeninis turinys. Programų aprašo 68 punktą numato, kad vidurinio ugdymo programą įgyvendinančioje mokykloje kuriama aplinka turi būti palanki mokinių teoriniam ir praktiniam mokymuisi, savarankiškam ir komandiniam darbui, ruošimuisi karjerai ir verslumo ugdymui, mokyklos aprūpintos laboratorine ir technologine įranga, kuri sudaro mokiniams galimybes atlikti sudėtingas užduotis ir tyrimus. Įvertinus 57-ių gimnazijų ugdymo(si) aplinką galima teigti, kad 42-iose (73,7 proc.) gimnazijose yra sukurta tinkama vidurinio ugdymo programai įgyvendinti ugdymo(si) aplinka, 15-oje (26,3 proc.) – iš dalies tinkama. Didžioji dalis tikrintų gimnazijų gerai aprūpintos šiuolaikiška įranga ir mokymo priemonėmis, reikalingomis kokybiškai įgyvendinti vidurinio ugdymo programą. Keturiuose gimnazijose įkurtos ir tiriamiesiems darbams bei bandymams naudojamos chemijos, fizikos arba chemijos–biologijos laboratorijos, trijose patikros metu buvo kuriamos, vienoje – mokiniai turi galimybę naudotis socialinių partnerių – KTU

chemijos mokslų fakulteto – laboratorija, dviejose mokyklose naudojamos virtualiaja laboratorija; viena gimnazija įsigijusi ekolaboratorią ir eksperimentinį lagaminą. Trijose gimnazijose patikros metu buvo kuriamos ir įrengiamos 3D klasės, vienoje 3D klasė jau veikė. 31-oje gimnazijoje gamtos mokslų ir technologijų (menų) kabinetai gerai atnaujinti bei aprūpinti reikiama įranga, kad ugdymo proceso metu būtų galima organizuoti tinkamą mokinių teorinį ir praktinį mokymąsi, įgalintų mokinius ruošti karjerai, ugdytis verslumą. Atsakydami į Klausimyną mokiniai teorinio mokymo aplinką įvertino 7,7 balo, praktinio mokymo – 6,5 balo, aplinką technologinėms užduotims atlikti – 8,2 balo, pasirengimo karjerai aplinką įvertinta tik 7,1 balo, o aplinka verslumo ugdymui – 6,6 balo. Darytina išvada, kad dauguma gimnazijų pakankamai gerai aprūpintos ugdymo(si) priemonėmis teoriniam ir praktiniam mokymui.

Visose tikrintose gimnazijose ugdymui(si) naudojamos skaitmeninės technologijos (išmaniosios lentos, daugialypės terpės projektoriai, 3D spausdintuvai, stacionarūs, nešiojamieji ir planšetiniai kompiuteriai, grotuvai, muzikiniai centrai, fotoaparatai) ir skaitmeninis turinys: bibliotekose sukauptos ir katalogizuotos skaitmeninės mokymo programos CD laikmenose, virtuali mokymosi aplinka MOODLE, EDUKA klasė, Mokomės su EMA, egzaminatorius.lt, *Crocodile chemistry*, *Crocodile Technology 504*, E. laboratorija, E. mokykla, *Smart Board*, *Human Body*, IQES online Lietuva, skaitmeninėje aplinkoje „Ugdymo sodas“ saugomos priemonės ir kt. Neretai socialiniuose tinkluose kuriamos laikinosios mokinių – mokytojų grupės projektams rengti ir įgyvendinti, mokymosi pagalbai teikti.

Bibliotekoje / skaitykloje įrengtos darbo / mokymo vietos yra kompiuterizuotos, turi prieigą prie interneto. Bibliotekas ir skaityklas su kompiuterizuotomis darbo vietomis turi 56-ios iš 57-ių tikrintų gimnazijų (Alytaus r. Krokialaukio Tomo Noraus – Naruševičiaus gimnazijos mokiniai naudojami gimnazijoje veikiančiu Alytaus r. savivaldybės viešosios bibliotekos filialo baze). Kompiuterizuotų darbo vietų bibliotekose ir skaityklose įrengta nuo 2 iki 23. Visos jos turi interneto ryšį. Apklausos duomenimis, aplinkos tinkamumą savarankiškam mokymuisi mokiniai įvertino 7,18 balo.

Gimnazija turi sporto salę, stadioną, sporto aikštyną, tinkamus sportuoti ir sveikatingumui ugdyti. Sportinės veiklos aplinką mokiniai įvertino 8,49 balo. Sporto sales turi arba pagal panaudos sutartį su kitomis ugdymo įstaigomis gali naudotis visos tikrintos gimnazijos. 22 gimnazijų (38,6 proc.) sporto salės yra renovuotos, 3 (5,3 proc.) – atnaujintos iš dalies. Sporto aikštynus naudoja 43 (75,4 proc.) gimnazijos, iš jų 17 (39,5 proc.) renovuotas. 38-ios gimnazijos turi stadioną (66,7 proc.); 8-ios (14 proc.) naudojami greta esančių bendrojo ugdymo arba profesinių mokyklų stadionais. 11 (19,3 proc.) stadionų yra renovuoti, 7 buvo renovuojami arba ruošiami renovuoti. Gimnazijos sportinei veiklai įrengta ir papildomų erdvių: 10-yje gimnazijų įrengtos treniruoklių salės arba lauko treniruokliai prie stadionų, vienoje – teniso kortai, dviejose – paplūdimio tinklinio aikštelės, dviejose – dziudo treniruoklių salės su tatamiu, dviejose – šokių / aerobikos salės. Daugelis gimnazijų sporto baze ir įrenginiais naudojami kartu su vietos bendruomene.

Apibendrinant galima teigti, kad didžiumos tikrintų gimnazijų aplinka yra tinkama kokybiškai įgyvendinti vidurinio ugdymo programą, palanki mokinių teoriniam ir praktiniam mokymuisi, savarankiškam ir komandiniam darbui, ruošimuisi karjerai ir verslumo ugdymui.

Akreditacijos pažymose teiktų rekomendacijų įgyvendinimas.

49 tikrintoms gimnazijoms (išskyrus 6 skyrius) po vidurinio ugdymo programos įgyvendinimo vertinimo pagal akreditacijos kriterijus buvo teiktos rekomendacijos veiklai tobulinti. Dvi iš tikrintų gimnazijų (Šilalės r. Laukuvos Norberto Vėliaus gimnazija ir Rokiškio r. Juodupės gimnazija) gimnazijos statusą gavo pagal pirmąją gimnazijos koncepciją, vidurinio ugdymo programos įgyvendinimo vertinimas pagal akreditacijos kriterijus nebuvo vykdomas.

Rekomendacijos veiklai tobulinti įgyvendintos 40-yje gimnazijų (81,6 proc.), iš dalies įgyvendintos – devyniose (18,4 proc.). Visose gimnazijose geriausiai sekėsi įgyvendinti rekomendacijas dėl mokytojų kvalifikacijos tobulinimo, ugdymo(si) aplinkos gerinimo. Gimnazijos siekia įgyvendinti rekomendacijas dėl mokinių pasiekimų gerinimo sistemos, pagrįstos mokymosi

pasiekimų stebėjimu, vertinimu bei jų gerinimo poveikio priemonių analize, vykdo mokinių pažangos ir pasiekimų tyrimus.

IŠVADOS

- Tikrintose gimnazijose vidurinio ugdymo programos sėkmingesnio įgyvendinimo galimybes riboja mažas mokinių skaičius, kuris kasmet mažėja. Pagal vidurinio ugdymo programą tęsiančių mokymąsi mokinių nuo 2016–2017 m. m. iki 2018–2019 m. m. (balandžio 1 d.) sumažėjo 2,1 proc.
- 75 proc. tikrintų gimnazijų yra nutolusios mažiau kaip 20 km atstumu nuo artimiausių gimnazijų, taip pat vykdančių vidurinio ugdymo programą.
- 5,3 proc. tikrintų gimnazijų vidurinio ugdymo programos įgijimas nesiekia Valstybinėje švietimo 2013–2020 metų strategijoje numatytą 90 proc.
- Nors valstybių egzaminų išlaikymo rezultatai nuo 2016 m. iki 2018 m. šiek tiek pagerėjo, jie vis tiek yra žemesni už tikrintų savivaldybių rezultatus.
- Pažeisdamos BUP nuostatą, kad minimalus valandų skaičius esant vienam klasės komplektui yra 43 valandos, formaliajam ugdymui 44 proc. tikrintų gimnazijų skiria mažiau valandų.
- Tik 33,3 proc. tikrintų gimnazijų panaudoja visas galimas pagal BUP valandas neformaliajam vaikų švietimui.
- Reikalavimus dėl minimalaus privalomų, privalomai ir laisvai pasirenkamų dalykų skaičiaus ir minimalaus pamokų skaičiaus per savaitę atitinka 95 proc. tikrintų gimnazijų.
- Didžiosios dalies gimnazijų teikiama pasiūla mokiniams pakankama, tačiau neretai mažas mokinių skaičius riboja gimnazijos galimybes įgyvendinti daugiau ir įvairesnių programų. Siekiama užtikrinti ugdymą kiekvienam vaikui pagal poreikius, tačiau ne visur sudaromos sąlygos kiekvienam mokiniui mokytis pagal jo gebėjimus ir kompetencijas.
- Dalis gimnazijų, kaip rekomenduojama BUP, sudarė atskiras grupes mokytis lietuvių kalbos ir literatūros (17,5 proc. gimnazijų) ir matematikos (40 proc. gimnazijų) pagal išplėstinio ir bendrojo kurso programas. Vien tik išplėstiniu kursu lietuvių kalbos ir literatūros mokėsi 59,7 proc. tikrintų gimnazijų mokinių, o matematikos – 21 proc. Likusi dalis tikrintų gimnazijų šių dalykų skirtingų kursų mokymą organizavo tose pačiose grupėse, tik išplėstinio kurso mokiniams buvo skirta daugiau pamokų.
- Visose gimnazijose buvo siūloma ir pasirinkta mokytis anglų kalbos, pusėje tikrintų gimnazijų – rusų kalbos, 14 proc. – vokiečių kalbos, 4 proc. – prancūzų kalbos. Atskiros grupės siekti skirtingų anglų kalbos užsienio kalbos lygių organizuotos ketvirtadalyje tikrintų gimnazijų, rusų – 4 proc. Kitose gimnazijose visi vidurinio ugdymo programos mokiniai mokosi siekdami tik vieno užsienio kalbos lygio. Dalis mokinių rusų k. ar vokiečių k. mokosi savarankiškai. Yra atvejų, kai anglų, rusų, vokiečių ar prancūzų kalbos III ir IV kl. mokiniai mokosi kartu.
- Daugumoje gimnazijų mokytis lenkų ar rusų gimtosios kalbos sudarytos grupės vienam kursui (dažniausiai bendrajam) mokytis.
- Nustatyta atvejų, kai moko mokytojai (etikos, vokiečių k., geografijos, dailės, kūno kultūros, fizikos). Yra gimnazijų, kuriose trūksta mokytojų.
- Didžiosios dalies gimnazijų aplinka yra tinkama kokybiškai įgyvendinti vidurinio ugdymo programą, palanki mokinių teoriniam ir praktiniam mokymuisi, savarankiškam ir komandiniam darbui, ruošimuisi karjerai ir verslumo ugdymui.

REKOMENDACIJOS

Gimnazijoms

- Įgyvendinant vidurinio ugdymo programą, nepažeisti BUP nuostatų dėl vidurinio ugdymo programos vykdymo. Siekiant ugdymo kokybės, laiduoti mokiniui jo poreikius atliepiančių pasirenkamųjų dalykų, dalykų modulių, profesinio mokymo programų modulių pasiūlą. Užtikrinti minimalų privalomai ir laisvai pasirenkamų dalykų skaičių.
- Lanksčiai organizuoti ugdymo procesą, įgyvendinant mokinių individualiuose ugdymo planuose fiksuotus pasirinkimus.
- Gimnazijų, turinčių vidurinio ugdymo programą įgyvendinančius skyrius, vadovams sistemingai vykdyti programos įgyvendinamo priežiūrą skyriuje.

Savivaldybėms

- Siekiant ugdymo kokybės optimizuoti gimnazijų tinklą, koncentruojant materialiuosius ir žmogiškuosius išteklius, racionaliai panaudojant švietimui skiriamas lėšas, įgyvendinti Tinklo kūrimo taisyklėse nustatytas sąlygas dėl mokinių skaičiaus vidurkio III–IV gimnazijos klasėse ir minimalaus mokinių skaičiaus klasėje.
- Vykdyti vidurinio ugdymo programos įgyvendinimo priežiūrą.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

- Koreguoti teisės aktus: numatyti galimybę gimnazijos savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai nutraukti vidurinio ugdymo programos vykdymą ir pakeisti mokyklos tipą, jei trejus metus nevykdomi Tinklo kūrimo taisyklių reikalavimai dėl mokinių skaičiaus vidurkio III–IV gimnazijos klasėje.

Pažymą pagal Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento Regioninės analizės skyriaus specialistų pateiktą informaciją apibendrina: A. Jankauskienė, M. Labeikytė, D. Tarasevičienė ir A. Valevičiūtė.

Švietimo kokybės ir regioninės politikos
departamento direktorius

Aidas Aldakauskas